

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU ISTUNGI PROTOKOLL nr 34

Tallinnas 9. detsembril 2003. a.

Algus 10.00, lõpp 12.15

Juhataja: Juhan Parts

Protokollija: Kristi Hakkaja

Võtsid osa TAN-i liikmed: Jaak Aaviksoo, Meelis Atonen, Jüri Engelbrecht, Andres Keevallik, Toomas Luman, Toivo Maimets, Juhan Parts, Mart Saarma, Veiko Sepp

Teised osalejad: Kristi Hakkaja, Kristjan Haller, Henrik Hololei, Kitty Kubo, Kalle Kukk, Raul Malmstein.

KAVANDATUD PÄEVAKAVA:

1. Päevakava kinnitamine
2. 22. oktoobril 2003 toimunud eelmise koosoleku protokoll – *kinnitamiseks*
3. Eesti T&A finantseerimissüsteemi analüüsi kokkuvõte ning Haridus- ja teadusministeeriumi kommentaarid – *haridus- ja teadusminister Toivo Maimets*
4. Riiklike teadusprogrammide projektide heakskiitmine ja informatsioon teaduse tippkeskuste programmi hetkeseisust – *haridus- ja teadusminister Toivo Maimets*
5. T&A infrastruktuuri arendamise programmi põhimõtete heakskiitmine – *majandus- ja kommunikatsiooniminister Meelis Atonen*
6. Ülevaade riskikapitali projekti alustest – *arendusnõunik Raul Malmstein*
7. Lühülevaade innovatsiooniteadlikkuse tõstmise projekti ideedest – *arendusnõunik Raul Malmstein*
8. Ülevaade TANis seni tõstatunud teemadest – peaminister Juhan Parts
 - Eesti Edu 2014 juhtimisstruktuur
 - Haridussüsteemi reformimine teadus- ja arendustegevuse seisukohalt
 - Eesti TANi ja Soome vastava institutsiooni ühisistung
 - Innovatsiooniteadlikkuse tõstmise kava
9. Kohal algatatud küsimused.

1. Päevakava kinnitamine

Peaminister küsib, kas päevakava osas on mingeid ettepanekuid ning kuna ettepanekuid pole, kinnitatakse päevakava esitatud kujul.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

1. Kinnitada Teadus- ja Arendusnõukogu 9. detsembri 2003 istungiks esitatud päevakava.

2. 22. oktoobril 2003 toimunud eelmise koosoleku protokoll kinnitamine

Peaminister küsib, kas eelmise koosoleku protokollis osas on mingeid märkusi. Kuna märkusi pole, siis loetakse protokoll kinnitatuks.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

2. Kinnitada Teadus- ja Arendusnõukogu 22. oktoobril 2003 toimunud eelmise istungi protokoll.

3. Eesti T&A finantseerimissüsteemi analüüsi kokkuvõte ning Haridus- ja teadusministeeriumi kommentaarid.

T. Maimets märgib, et TANi materjalide hulgas on esitatud 4 lk lühiülevaade protsessist, kuidas Eesti teadus- ja arendustegevuse finantseerimissüsteemi analüüs tekkis, kuidas see telliti Manchesteri ülikooli Teaduse ja tehnoloogiapoliitika uurimisinstituudilt. Samuti, milliste probleemidega viimast kohustati tegelema. Kirjas on ka võimalikud arengud PRESTi analüüsi arvates. Kolmandal leheküljel on laekunud arvamused, mida pärast selle aruande kohta küsiti – Avalik-õiguslike Ülikoolide Rektorite Nõukogult, Tallinna Tehnikaülikooli Nõukogult, samuti seminaridelt Eesti Teaduste Akadeemias ning Teadusfondi ja Teaduskompetentsi Nõukogu koosolekutelt. Seniseid PRESTi aruande ja nende diskussioonide tulemusi arutas TANi teaduspoliitika komisjon 27. novembril ning komisjoni jõudis 4 soovituseni on esitatud viimasel leheküljel:

- 1) Esmalt oli komisjonile esitatud idee moodustada T&A finantseerimiseks üks finantseeriv kogu. Teaduspoliitika komisjoni ettepanek on sellest ideest loobuda, ent tagada olemasolevate kogude parem koostöö ja suurendada TANi rolli selle koordineerimise tagamisel.
- 2) Teiseks on ülikoolide rektorite nõukogu teinud ettepaneku baasfinantseerimise sisseviimiseks ülikoolidele. Teaduspoliitika komisjon leidis, et selline baasfinantseerimine tuleks põhimõtteliselt ülikoolidele sisse viia mitmetel sisulistel põhjustel ja see baasfinantseerimine peaks kindlasti järgima kvaliteedi parameetreid.
- 3) Defineerida selgelt ETFi ja TKNi erinevad funktsioonid, et need ei hakkaks väga kattuma ja teineteist dubleerima ning sätestada doktorandigrandid, mida võiks hallata ETF.
- 4) Valdkondlikud prioriteedid ja riigi huvid ning vajadused tuleks teadus- ja arendustegevuses realiseerida üha rohkem riiklike teadusprogrammide kaudu, millesse peaksid olema haaratud kaasa valdkondlikud ministeeriumid.

HTM valmistab seniste arutelude tulemuste põhjal ette T&A finantseerimissüsteemis tehtavate muudatuste kava ja konkreetse tegevusplaani ning esitab selle lähiajal avalikuks aruteluks partneritele.

A. Keevallik küsib, mida peaks või võiks sisuliselt tähendada esimene järeldus suurendada TANi rolli koordineerimise tagamisel?

T. Maimets märgib, et selles osas on ettepanekuid olnud mitmesuguseid. Eelkõige TAN kui koordineeriv organ peaks alustama nende ülesannete täpsustamisest, millega tegeleb ETF ja millega tegeleb TKN. See võiks olla eraldi TANi teemaks.

Peaminister küsib lisaks, et kui teaduspoliitika komisjon lükkas tagasi ühe finantseeriva kogu idee ja tahab suurendada TANi rolli, siis kuidas seda peaks ikkagi tegema? Kas seda on läbi analüüsitud. Esitatud soovitudest see ei selgu.

T. Maimets märgib, et TANil on tegelikult seaduse järgi terve rida funktsioone T&A koordineerimiseks. Tänapäevani pole kõiki seaduse vahendeid ära kasutatud.

J. Aaviksoo märgib, et teaduse kui terviku finantseerimise korraldamine on üks olulisemaid küsimusi, mis TANis üles tõusma üldse peaks. Siin tuleb lisaks avalikule sektorile võtta arvesse ka erasektori panust ja funktsiooni. Sellega seoses teeb härra Aaviksoo ettepaneku, et TANil võiks PRESTi aruande osas olla lisaks Haridus- ja teadusministeeriumi ülevaatele ja kommentaaridele ka Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi seisukoht, mis puudutab eelkõige arendustegevust ja innovatsiooni. Tervikliku pildi saamiseks võiks TAN pöörduda kirjaga ka näiteks Kaubandus-tööstuskoja ja Tööandjate Keskkliidu poole, et nemad kujundaksid oma seisukoha.

Kui me vaatame teaduse rahastamise kitsaskohti, siis kõige suurem probleem – eriti kui pidada silmas Lissaboni protsessi – on ettevõtluse T&A finantseerimise määr. Võib-olla oleks hea arutada seda niimoodi, et kutsuda neid ettevõtete partnerorganisatsioone esitama oma ettekujutuse ja arvamused, kas nad näevad võimalust teaduse rahastamise suurendamiseks ja kas tuleks teha koostööd riigiga. Siis kui on 3 sisendit – HTM, MKM ja ettevõtjate seisukohad – siis peaks TAN kujundama mingisuguse paketi. Niisugust arutelu pole TANis olnud kõik need 12 aastat.

Peaminister küsib üle, et kas härra Aaviksoo ettepanek oleks praegu mitte mingit otsust teha. Kuna on vähe sisendeid Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumilt ja ettevõtjatelt, siis tuleb alles peale neid antud otsuse juurde tagasi tulla.

J. Aaviksoo juhib tähelepanu, et otsuse projekt on analüüsida võimalusi, aga neid võimalusi peaksid analüüsima konkreetsed partnerid ja esitama konkreetsed ettepanekud.

J. Engelbrecht täiendab, et kui vaadata seadust, siis peaksid lisaks kahele mainitud ministeeriumile ka teised ministeeriumid hoolitsema selle eest, et nende valdkonnas tehtavad asjad oleksid teaduspõhised ja et tehtaks teadusuuringuid ka nende valdkonna tarbeks. HTM on sellist kokkuvõtlikku analüüsi juba alustanud, aga ilmselt peaks see jõudma ka TANi. Sotsiaalministeerium ja keskkonnaministeerium ja kaitseministeerium tegelevad ka teadusuuringutega, ka see on vaja võtta siia ühtsesse süsteemi.

T. Luman teeb märkuse selle kohta, et esitatud dokumendis on kõigepealt suur uuring ja siis on kokkuvõte – võimalikud järgmised arengud:

1.1. suurendada finantseerimist, sätestamata prioriteete

1.2. sätestada senisest kitsamad prioriteedid ilma finantseerimist suurendamata

1.3. suurendada finantseerimist ja sätestada prioriteetid

Siin on antud 3 strateegilist võimalikku arengusuunda. Kui vaadata aga teaduspoliitika komisjonilt tulnud soovitusi, siis need on kõik taktikalise korraldamise soovitused. Nendel 3 strateegilisel suunal ja teaduspoliitika komisjoni soovitusel ei näi olevat üldse seost. Enne kui arutada spetsiifilisi küsimusi, tuleks ära otsustada, milline nendest 3 strateegilisest arengusuunast valitakse.

T. Maimets vastab, et kogu teaduspoliitika komisjoni töömeeleolu ja esitatud ettepanekud lähtuvad selgelt 3. arenguteest – suurendada finantseerimist ja sätestada prioriteetid. Finantseerimise suurendamine tuleb nagunii, kui Eesti tahab Lissaboni protsessiga tegeleda. Kuna selles ja hilisemates dokumentides on võetud eesmärgiks Euroopa Liidu keskmisena saada T&A finantseerimine 3%-le SKPst ja Eesti jääb 1%-st allapoole, siis seda probleemi polegi. Prioriteetide sätestamine on härra Maimetsa seisukohalt selge ja vajalik.

T. Luman leiab, et siis oleks pidanud teaduspoliitika komisjoni ettepanekute ees see ka must-valgel kirjas olema. Praegu on kirja saanud nii, et strateegilist prioriteeti valitud pole, küll on aga antud 4 konkreetset suunitlust, kuidas taktikaliselt asja ellu viia ning see võib tekitada segadust inimestes, kes teaduspoliitika komisjoni istungil ei osalenud.

A. Keevallik juhib tähelepanu sellele, et väga suureks probleemiks on olnud TKN ning need printsiibid ja sihid, mille järgi raha jagatakse. Pole asjata räägitud sellest, et teadustellimus peaks olema paremini riigi huvisid teeniv, kui ta seda tänasel päeval on. Antud dokumenti on kirjutatud sisse huvitav asi, et TKN jäetakse paika nii, nagu ta on ja TKN poolt jagatav raha justkui ei peakski riigi huvisid teenima. Siin küsitakse raha juurde – valdkondlikud prioriteetid ja riigi huvid ning vajadused tuleks realiseerida riiklike teadusprogrammide kaudu. Tahetakse edasi minna täpselt sama moodi, nagu siiani on toimitud ja nüüd küsitakse raha juurde, et juurde küsitava rahaga riigi prioriteete hakata realiseerima.

T. Maimets märgib, et neljas punkt rõhutab seda, et kui on olemas spetsiifilised tegevusalad, millega tuleb tegeleda valdkondlikust huvist lähtuvalt, siis seda on mõistlik teha riiklike programmide kaudu, nagu me tänagi arutame paari riiklikku programmi ja nii, nagu on ka teistel ministriumitel – Põllumajandusministeeriumil, Keskkonnaministeeriumil, Sotsiaalministeeriumil – olemas riiklikud programmid teatud vajaduste rahuldamiseks. TKNi tööpõhimõtetega pole härra Maimetsa arvates midagi halvasti ja need on täpselt seadusega fikseeritud. Härra Maimetsa arvates on TKN oma tööd hästi teinud siinemaale.

A. Keevallik tuletab meelde, et on avalik-õiguslike ülikoolide rektorite kiri, mis väidab otse vastupidist. See kiri on päevakorral olnud juba rohkem kui aasta. Siin ongi tegelikult põhimoment, mida peaks TANis arutama. Haridusminister ütleb, et see 270 miljonit, mis jagatakse teadusele, see justnagu ei peagi selgemalt mööda riigi huvisid käima.

T. Maimets ei nõustu sellise seisukohaga, et see 270 miljonit on jagatud riigi huvide vastaselt. See kiri on loomulikult edastatud TKNile. On olemas TKNi Nõukogu, mis on Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud ja kelle voli on teha soovituslikke otsuseid ministrile sihtrahade jagamiseks. Rektorite nõukogu kiri sisaldas mitmeid

ettepanekuid tõepoolest TKNi ekspertgruppide kohta, motiveeritumate ja läbipaistvamate otsuste ja muu kohta. Härra Maimets on optimistlik, et TKNi uus Nõukogu ka neid soovitusi arvestab.

J. Engelbrecht lisab, et TANis on tõepoolest olnud juttu sellest, millised on vajadused ja millised on võimalused nende vajaduste rahuldamiseks. Härra Engelbrecht juhib tähelepanu sellele, kuidas mitmed riigid on selles vallas talitanud. Näiteks Iirimaa, kus viimasel ajal on asjad läinud väga hästi. Iirimaa oli üks põhisamm see, et riigipoolne toetus oli väga oluline – suurusjärgu võrra rohkem ja ettevõtjate pool tuli seal kaasa. Järgmine punkt oli fokuseerimine ja kolmas punkt, mida väga palju rõhutati, oli kvaliteet. Ilma kvaliteedita ei saa mitte midagi. Ja kvaliteedinõudeid on TKN ka järginud. See on märkus haridus- ja teadusministrile.

M. Saarma näeb 2 suurt probleemi:

- 1) Tegelikult TKN jagab väga suuri rahasid ilma sisulise *peer review*'ta. Ta põhineb küll evalveerimisel, aga ilma sisulisel *peer review*'l.
- 2) Mõned alad, mille pärast härra Keevallik on mures, on Eestile vajalikud, aga praegusel hetkel see seltskond, mis sellega tegeleb, ei vasta kvaliteedinõuetele. Kui see valdkond maha tappa, siis on see maha tapetud 50 aastaks ja seda ellu äratada enam kunagi ei saa. Näiteks energeetika, mis on vajalik Eestile. Kuidagi tuleb see sõlm lahti harutada. Ja miks ei võiks olla osa sihtfinantseerimise rahast – 15-20% - mingite asjade heale tasemele upitamise raha, kus kasvõi TAN või kes tahes teeb programmi, kuidas sinna normaalsed inimesed hankida või kuidas see asi korda saada.

T. Maimets märgib, et ta suunab selle küsimuse kauaaegsele TKNi presidendile akadeemik Engelbrechtile. Härra Maimetsa seisukoht on aga, et tõepoolest oleks lihtsam hoida kvaliteedi poolt ja mitte nii hea kvaliteediga ainult vajalikku asja lahus, sest kui see ühte kogusse kokku viia, siis võib tekkida kogu aeg oht, et kummal pool asi on – kvaliteeti ei ole, aga on vajalik. Ühes kogus sees läheb see argumentatsioon hämuseks.

J. Engelbrecht märgib, et TKN on neid asju korduvalt arutanud ja proovinud leida väljapääse, et just neid nõrku pooli toetada. On tehtud igasuguseid arutelusid ja on proovitud juhtida tähelepanu, et meil on vaja mitte ainult teaduse poolt, vaid ka koolitusprogramme just nimelt nende jaoks, et tõmmata ka neid pooli üles. See on mingil moel läinud ka käima ja lähemas tulevikus need asjad vast ka lahenevad.

Aga TKN ei saa olla poliitilise otsuse tegija. Siin tulemegi tagasi alguses räägitud juurde, et TAN peaks vajadusel võtma vastu poliitilised otsused. TKN ei saa praeguste eeskirjade järgi ütelda, milliseid valdkondi on just vaja. Need küsimused on ka TKNi uuele koosseisule edastatud ja loodetavasti jõutakse seal ka lahenduseni.

J. Aaviksoo ütleb, et see on väga põhimõtteline küsimus ning Eesti teaduses läheb keskkond oluliselt paremaks, kui see probleem ära lahendatakse. Härra Aaviksoo ei usu, et Eestile on vaja seda teadust, mille kohta teadlased ise ütlevad, et see on Eestile kõige vajalikum asi. Ja kui nad veel ei kvalifitseeru ka kvaliteedinõuete järgi, siis on see arusaamatu.

Kui tuleks Eesti Energia ja ütleks, et meil on selles valdkonnas vaja strateegilisi uuringuid. Ja kui nad ütleksid, et nad on nõus panema teatud hulga raha sisse, siis valitsus ütleb, et jah, energeetika arendamine on strateegilise tähendusega, meil on vaja siin akadeemilist kompetentsi ülikoolide osas. Riik võtab kaasfinantseerimise enda peale. Tehakse vastav energeetika uuringute arendamise sihtprogramm, seda peaks tegema Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, mitte Haridus- ja teadusministeerium. Koos tööstuse kaasfinantseerimisega oleks need küsimused lahendatud. Põhiline on see, et tööstus ütleks, et seda asja on vaja, mitte kui teadlane ütleb, et minu töö on kõige tähtsam, isegi kui tulemusi pole.

A. Keevallik on päri härra Aaviksoo seisukohaga. Tõepoolest, siiani on raha jagamine käinud niimoodi, et teadlased ise otsustavad, mida teha ja mida mitte. Teadlaste hulgas on tänapäeval levinud ka arvamus, et TKN on oma aja ära elanud. Teatud stardiperioodil, kui riik oli suhteliselt vaene, siis ta õigustas ennast, aga enam ta ennast ei õigusta. Selle võib sisuliselt välja lugeda ka PRESTi aruandest.

Teiseks, kvaliteedinõuetega oleme läinud ühte äärmusesse. Natuke lihtsustatult öeldes loetakse meil artikleid kokku ja see ongi teadus. Teine näide, me oleme kutsunud endale rahvusvahelised evalveerijad ja need evalveerijad on andnud teatud valdkondadele väga korralikke hindedeid. TKNi liikmed võtavad endale õiguse neid hindedeid päris radikaalselt ümber lükata.

Veel üks probleem, millele Eestis tuleks hakata järjest rohkem tähelepanu pöörama – nii TANis kui TKNis on inimesed, kes saavad väga suuri rahasid ja kes sisuliselt teevad seda poliitikat, kuidas raha jagada ja sealhulgas, kuidas raha endale jagada. Need numbrid võib inimestele külge riputada, kui palju üks või teine inimene raha siit saab. See on tõsine probleem.

Baasfinantseerimise koha pealt võib öelda, et Eesti on ainus riik, kus baasfinantseerimine on 0% tasemel. Euroopa Liidus on keskmine baasfinantseerimine umbes 39%. Ei ole ju normaalne see olukord, kui TKNis 9 erinevate valdkondade tarka istuvad ja otsustavad kõikide ülikoolide eest need probleemid, kuidas ülikool peab teadust tegema. Sisuliselt on see niimoodi. Härra Keevallik soovib olukorrale väga selgelt ja kriitiliselt silma vaadata. Härra Keevallik ei taha kuidagi leppida sellega, et kui jagatakse suhteliselt suurt raha – 270 miljonit, siis võib arvata, et ei ole vaja vastata küsimusele, mida riik selle raha eest saab. Nõukogude ajal oli tore väljend, et 'teadus on tootlik jõud' ja tegelikult ei olegi see sugugi nii väga vale.

Härra Keevallik soovib saada selgust haridusministrilt ja TKNilt nende kriteeriumite osas, mida rakendatakse rahade jagamisel. Siin on väga tõsised probleemid.

Peaminister soovib, et selle arutelu võiks kokku võtta. Välja on pakutud otsuse projekt, mis on tõepoolest liiga bürookraatlik. Praeguse ühisarutelu pinnalt võiks püüda sõnastada ühised seisukohad:

- 1) PRESTi raportist pole tehtud piisavalt järeldusi - kolmepunktiline seisukoht, kuhu pole isegi kuupäeva pandud, ei anna piisavalt kindlust edasi minemiseks.
- 2) Kui teadlaskond tahab saada sellist strateegiat, et suurendataks finantseerimist ja kui selle all mõeldakse riigipoolset finantseerimist, siis ilma selgete riigi prioriteetide ja riigi huvide määratlemist see ei ole

võimalik. 2004. aasta eelarves tõsteti teadusrahasisid põhisummas 80-100 miljonit, kuid on selge, et üha raskemaks see läheb. HTM peaks välja mõtlema skeemi, kuidas saab asuda nn. prioriteete või riigi huve teadus- ja arendustegevuse suunal määratleda. Milline see kogu on – kas selleks on lõpuks Riigikogu, Valitsus, TAN? Need asjad tuleb otsustada enne, kui ekspersed – olgu nad siis koondunud ETFi või TKNi – asuvad rahasisid määrama. Riigi huvide määratlemise mehhanism so. poliitika, peab olema selgelt paigas.

3) Teadus- ja arendustegevuse puhul tuleb koos selgete küsimustega PRESTi raporti analüüsimisse kaasata vajalikke institutsioone, kellelt me tahame saada väga vastutusrikast seisukohta:

- Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
- Kaubandus-tööstuskoda
- Tööandjate Keskkliit
- 6 ülikooli nõukogu seisukohad
- Teaduste Akadeemia
- teised ministeeriumid – hetkel oleks neid vast veel liialt vara kaasata, praegu fokuseeritakse 2 ministeeriumile

Need seisukohad tuleks koondada ning HTM peaks tulema TANi uue käsitlesega, mida saaks siis arutada. Kas selline lähenemine oleks HTMi poolt võimalik? HTM koos härra Malmsteiniga peaks tegema kirja, kus palutakse ülikoolidelt, Teaduste Akadeemialt jt oma seisukohti ja järeldusi ning TANi tuleks tulla uue, ettevalmistatud dokumendiga. Siin saaks hakata siis mõtlema, kuidas seda süsteemi korrastada, parandada jmt. Millal see ajaliselt oleks võimalik? Selle mõtlemisaja peaks võtma jaanuari lõpuks. Selleks peaksid kõik need seisukohad olema laua peal.

R. Malmstein teeb ettepaneku, et kui vähegi võimalik seda asja forsseerida, siis võiks rääkida jaanuari keskpaigast, sest jaanuari lõpp on tärmin, millal valitsuse tööplaan läheb lukku. Kuna antud küsimus on väga põhimõtteline ja tõsine, siis oleks hea, kui selle saaks valitsuse tööplaani sisse. Viimane tärmin oleks seega jaanuari keskpaik, kindlasti saab hiljem ka muidugi küsimusi lisada.

T. Maimets on ettepanekuga nõus ja leiab, et see on mõistlik, ehkki tulemuseks on kindlasti see, et seisukohti on seinast seinast. Aga seda tööd saab kindlasti teha ja jaanuari keskpaigaks saab selle töö valmis ka teha.

Teine punkt peaministri kokkuvõttes siiski vajaks täpsustamist – kes ja kuidas määratleb riigi huvisid. Kui nüüd tegelikult hakata asja peale mõtlema, siis kuna osapooli on mitmeid, siis on ka riigi huvide võimalikke defineerijaid mitmeid. Kas on TAN see, kes ütleb, et need on riigi huvid või kes?

Peaminister märgib, et on 2 võimalust – kas asuda seda praegu siin arutlema või me püstitasime praegu küsimuse, et me vajame selgeid riigi huvide määratlusi. TAN on abi, kes aitab valitsusel määrata riigi huve, mida Riigikogu vajadusel kinnitab. Riigi huve saab lõpuks määrata vaid parlament ning vajadusel kinnitatakse seadusega, kuidas finantseerimine toimuma hakkab. Keegi teine ei saa riigi huve määratleda. Ükski lugupeetud institutsioon ei saa riigi huve määratleda, aga selleks, et need oleksid kokku integreeritud, siis me kutsume neid institutsioone üles mõtlema riigi huvide seisukohalt. Tegemist on põhimõttelise muudatusega. Tänapäeval lähevad

T&A rahad niimoodi, et alt tullakse küsima ja siis jagatakse. Nüüd me tahame selle ressursi ulatuses, mida riik suudab eraldada, anda ette teatud prioriteedid. Nende prioriteetide määratlemine võib olla väga keeruline ja väga valuline, aga see on põhimõtteline muudatus, mille võib PRESTi aruandest välja lugeda. Nagu ütles härra Saarma, siis mõnda valdkonda tuleb üles aidata ja mõnda tuleb toetada rohkem. Selle mehhanismi peaks välja mõtlema, kuidas prioriteete ikkagi määratleda.

T. Luman küsib, et kas nüüd on põhimõtteliselt kokku lepitud, et PRESTi raporti osas asume selles punktis, kus me veel ei ole strateegilist otsust teinud?

Peaminister kinnitab seda. Me tahame kinnitada, et me oleme valmis andma juurde vahendeid, aga selleks peab kõikidelt osapooltelt olema kinnitus, et nad on nõus loobuma kitsastest huvidest. Siis on võimalik poliitiliselt vahendeid juurde anda. Signaale, et teadusele tuleks vahendeid juurde anda, on väga palju olnud.

J. Aaviksoo küsib üle, et otsuse projekti vaadates siis esimene punkt sai ümber sõnastatud informatsiooni küsimiseks? Aga kas punktid 2 ja 3 jäävad ka järgmiseks korraks?

Peaminister ütleb, et pigem tuleb otsus ümber sõnastada. ETFi ja TKNi küsimust ei ole praegu võimalik otsustada. Samuti baasfinantseerimise osas, et kui ekspert ütleb, et mingil kujul baasfinantseerimist on vaja, siis tuleb leida vajalikud suunised selle osas.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

3.1. Teha Haridus- ja teadusministeeriumile ettepanek küsida PRESTi aruande kohta täiendavaid kommentaare Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumilt, Kaubandus-Tööstuskojalt, Tööandjate Keskliidult, 6 ülikooli nõukogult ja Teaduste Akadeemialt. Haridus- ja teadusministeerium koostab laekunud kommentaaride põhjal kokkuvõtte ja ettepanekud arutamiseks järgmisel, 2004. aasta jaanuari keskpaigas toimival TANi istungile.

3.2. Teha Haridus- ja teadusministeeriumile ettepanek töötada välja mehhanism riiklike huvide kindlaksmääramiseks teadus- ja arendustegevuse valdkonnas.

4. Riiklike teadusprogrammide projektide heakskiitmine ja informatsioon teaduse tippkeskuste programmi hetkeseisust

T. Maimets märgib, et 3 riiklikku teadusprogrammi – “Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud”, “Eesti keel ja rahvuslik mälu” ja “Teaduse tippkeskused” – tutvustas ta eelmisel TANi koosolekul ning seetõttu ei ole vajalik nende tutvustamise peale aega kulutada. Nagu täna kinnitatud eelmise korra protokollis on kirjas, peetakse programme põhjendatuks ja järgmisel TANi koosolekul arutatakse neid üksikasjalikumalt. Nende materjalide hulgas on olemas retsensioonid ja hinnangud 2 teadusprogrammile – “Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud” ja “Eesti keel ja rahvuslik mälu”. Need retsensioonid on täiesti toetavad ja kiitvad ning seetõttu kõlab otsuse projekti esimene punkt nii, et kiita need programmid heaks.

Teaduse tippkeskuste programmi seis on selline, et ministriumitevahelisel kooskõlastusringil Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium seda tippkeskuste programmi ei kinnitanud. Nendel samadel põhjustel, mida sai esitatud juba eelmisel TANi koosolekul, nimelt et on oht, et riigieelarves mitte-eksisteerivale riiklikule programmile keegi ei pea vajalikuks raha anda, tegi Haridus- ja teadusministeerium tehnilise muutuse järgmise aasta riigieelarves ja pani tippkeskuste raha praegu ikkagi sihtfinantseerimise alla. Härra Maimetsa eesmärk on siiski sama, mis eelmisel koosolekul, et tippkeskuste programm riikliku programmina kinnitada ning seetõttu ootab ta juhiseid, mida oleks vaja teha, et selleni jõuda.

Peaminister küsib üle, kas on mingeid vastuväiteid esimese otsuse punkti osas – toetada riiklike programmide “Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud” ja “Eesti keel ja rahvuslik mälu” kinnitamist ning kellelgi vastuväiteid pole. Tippkeskuste osas on eriarvamusi.

M. Atonen märgib, et eriarvamusi pole tegelikult programmi põhimõtte osas. Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium on seda Haridus- ja teadusministeeriumile ka alati öelnud, et nad ei sea kahtluse alla tippkeskuste programmi vajalikkust ja olulisust, vaid seda, mis on selle sisu. Seal on 2 väga põhimõttelist asja:

- 1) Me kõik teame, millised on järgmise aasta eelarvelised võimalused. Me kõik teame ka, millised on EASi eelarve võimalused ja programmdokumendis toodud finantseerimismaht 2004. aastal ELi struktuurifondide osas on programmdokumendis 60 milj. EEK, mis on täiesti selgelt ebarealistlik. EASi 2004. aasta eelarve seisab struktuurifondide peal sisuliselt üleval ja EAS ei ole lihtsalt võimeline 60 milj. EEK teaduse tippkeskustele täna eraldama. Sellest on MKM HTMi ka pidevalt informeerinud. MKM näeb rahalise poole pealt võimalust, et 2004. aastal on võimalik programm ette valmistada, taotlusi menetleda ja rahalised väljamaksed saavad toimuda 2005. aastal. See on hästi praktiline pool, et lihtsalt pole võimalik raha anda 2004. aastal asjaks, milleks raha pole.
- 2) MKMi hinnangul tuleb HTMil ja MKMil, aga eriti EASil päris palju tööd teha selleks, et see programm oleks rakendamiseks selge ja tõepoolest kõlbulik, kuna seal on teatud probleeme:
 - programm jätab lahtiseks, kuidas seostub tippkeskuste programm teiste teadus- ja arendustegevuse valdkonda käsitlevate ja reguleerivate dokumentidega, teiste seas ka “Teadus- ja arendustegevuse infrastruktuuri arendamise programmiga 2004-2006”;
 - programmi rakendamine esitatud kujul on võimatu, sest praegu on programmis sätestatud eesmärgid väga üldsõnalised, puuduvad konkreetsed eesmärgid, mille alusel oleks järgnevatel aastatel võimalik hinnata programmi edukust ning selle jätkamise põhjendatust; puuduvad ka rahastamisaotluste hindamise alused ja rahastamise põhimõtted;
 - programmdokument ei pane paika programmi kestust, ei ole võimalik aru saada, kui pika aja jooksul kavatakse finantseerida ning kui pikaajaline visioon tippkeskustel peab olema; arusaamatu on ka kogu rahastamise maht peale 2004. aastat, millest esialgu juttu on;
 - programmdokumendis toodud ajakava koos taotluste esitamise tähtajaga on ka natuke ebareaalne, kuna programmi käivitamine nõuab programmiga

tegelevate inimeste leidmist, koolitamist, programmiga seotud tegevuste ettevalmistamist (nt. taotlusvormide koostamist); puhtalt bürookraatliku masina käimapanek võtab ka aega.

Härra Atonen rõhutab veel kord, et küsimus ei ole selles, et MKM ei pea antud programmi õigeaks või oluliseks. MKM on neid signaale ka kogu aeg edastanud, et MKM on põhimõtteliselt antud programmi toetaja, aga siin on praktilised ja väga konkreetsed probleemid, mis tuleb lahendada enne kui saab selle programmi käivitada.

Peaminister võtab kokku, et ettepanek on siis, et 2004. aasta osas jätkub teaduse tippkeskuste rahastamine sihtfinantseerimise kaudu, aga programmi edasiarendamiseks teevad HTM ja MKM koostööd edasi.

J. Aaviksoo küsib, kas HTMil ja MKMil on kahepeale üks eurokõlbulik rakendusasutus ja see on EAS? Kas HTMil on üldse niisugune instrument rakendusasutuse näol olemas, kes võiks neid europrogramme juhtida ja missugune näeb välja selles valdkonnas tulevik?

T. Maimets kinnitab, et Valitsuse poolt on selleks asutatud Sihtasutus Innove.

R. Malmstein märgib, et kuna tegemist on nõ. ettevõtlusmeetmega, mille alt seda rahastatakse, siis seal on Riikliku arengukava järgi üks rakendusasutus, mis on kinnitatud ja läbi räägitud. See on MKMi rakendusüksus, milleks on EAS. Hetkel rääkides perioodist 2004-2006 tuleks seda meetet rakendada läbi nende institutsioonide. Selle muutmine on hetkel jooksvalt väga keeruline.

M. Atonen märgib, et EAS pole mitte organisatsioon, mida jagab MKM ja HTM, vaid sealt käivad ka teatud siseministeeriumi programmid. Ta on palju laiem rakendusasutus. See ei ole üldse mitte kahe ministeeriumi vaheline, seal on vähemalt 3 ministeeriumi, võib-olla on mõni veel.

R. Malmstein täpsustab veel, et rõhuasetust ei tohiks siin kindlasti panna EASile. Praegu käib jutt ikkagi programmdokumendist, mis on valminud ministeeriumites. EAS saab seda rakendada, kui programmdokument on valmis ja kõik sisulised komponendid olemas, mille järgi rakendusasutus saab sellele neutraalselt otsa vaadata ja tegeleda tehnilise raha jagamisega nii, et ei tekiks mingeid küsimusi. Kui ta teeb seda haldusakti alusel, siis haldusakti saab vaidlustada. See on lihtsalt pragmaatiline aspekt.

T. Luman küsib, et kelle raha see 60 miljonit siis ikkagi on, mis puudu jääb? Kas see on meie riigieelarve raha või EList tulev raha?

M. Atonen selgitab, et kui EASi eelarvet tehakse, siis MKM lähtub EASi eelarvet tehes riiklikust arengukavast. Antud konkreetse tema juures on see meede 2.3 ning selle järgi ei ole lihtsalt sellist raha 2004. aastal ette nähtud.

R. Malmstein täpsustab, et tegemist on ühendatud anumatega. Ühest küljest on olemas eelarve piirsummad, mis käsitlevad ka neid ühe meetme all olevaid rahasid. See meede katab ka näiteks TAKE ehk teadus- ja arenduskeskusi, teadus- ja arendusprogrammide rahastamist, SPINNO programme jne, mis kõik on sealt

kaasfinantseeritavad. Seega kui 60 miljonit tehniliselt leida, siis saab see ainult nende arvelt tulla. Me tegeleme sisuliselt raha ümberjagamisega teatud eelarvenumbri sees, mitte selles mõttes täiendava rahaga.

T. Luman küsib üle, et seda probleemi siis ei ole, et riigi kaasfinantseerimise puudulikkuse tõttu jääks mingi euroraha levitamata?

R. Malmstein kinnitab, et sellist olukorda pole. 25 miljonit on HTMi eelarves olemas ja see jagatakse järgneval aastal ka välja, nagu ka igal eelneval aastal. Kõik tahavad saada võimendust erinevatele programmidele, aga hetkel on küsimus selles, kuidas seda võimendust saada ja teine pool on see, et teistes valdkondades on programmdokumendid juba olemas.

Peaminister küsib, kas kellelgi on tippkeskuste osas veel mingeid sisulisi märkusi?

J. Aaviksoo märgib, et põhimõtteliselt oleme ju teaduse tippkeskused ka siin heaks kiitnud. On üsna selge, et teaduse tippkeskused istuvad kokku Euroopa teaduspoliitikaga ja on ka Eestis juba 2 aastat käinud. Sisulisi vastuväiteid teadlaskonna, riigi ega ka poliitikute tasemelt ilmselt ei ole. See on hea.

Teiselt poolt on natuke siiski veel ebamäärane, et me justkui oleme valmis põhimõtteliselt aktsepteerima seda, et teaduse tippkeskuste programm ei oleks mitte ainult riiklik programm, vaid selle täitmisse kaasataks ka ELi vahendeid.

Peaminister mainib vahemärkusena, et seda riiklikku programmi me praegu veel ei kinnitanud, vaid me jätkame selle sihtfinantseerimist senise korra järgi eelarvest.

J. Aaviksoo küsib, et kui ELi toetus aastateks 2004-2006 on jaotatud meetmeteks ning meetmete rakendamise struktuur on kinnitatud, siis kas teaduse tippkeskuste programm on kavandatud ja sellele meetmele, mida rakendab EAS ehk siis ettevõtluse meetme alt? Ning kuna järgmisel aastal neid rahalisi vahendeid ei ole, siis seda programmi ei saa sinna paigutada, aga edaspidi võiks seda teha aastast 2005 ja ikka sama meetme alt ja EASi koordineerituna?

Peaminister kinnitab, et see on tõepoolest nii, aga selleks tuleb välja töötada mingi täpsem dokument, millega HTM ja MKM tegelevad.

R. Malmstein teeb väikese tehnilise täpsustuse, et kokkuvõttes kui meede on paigas, siis selle olemasoleva õigusliku regulatsiooni järgi, mis peaks paika minema, kinnitab majandus- ja kommunikatsiooniminister selle oma määrusega.

M. Saarma märgib, et ta oli juures, kui Soomes loodi teaduse tippkeskused ning seal käis umbes samasugune jutuajamine 1993. aastal. Ministri sõnavõttust jäi nüüd mulje, et vähemasti üks mure on, et praegused teaduse tippkeskused on kõrges akadeemilises teaduses õilmitsevad teadusrühmad, mille kumbki jalg ei puuduta maapinda. Jääb ebaselgeks, et mis kasu on peale au ja kuulsuse sellest eesti rahvale. Sama probleemiga oldi Soomes risti 1993. aastal. Algul finantseeriti kogu tippkeskuste programmi Soome Akadeemia poolt, mis on Eesti Teadusfondile vastav. Kompromiss leiti järgmises:

- 1) Sellesse rahvuslikku tippkeskuste programmi ühendati ka kõige paremad rakendusteaduse rühmad. Nendele tippkeskustele, kes tegid puhast akadeemilist teadust anti võimalus saada lisaraha, kui nad näitavad oma väga konkreetse praktilise väljenduse.
- 2) Lisaks Soome Akadeemiale toodi sisse teine finantseerija TEKESi näol. Nii Soome Akadeemia kui TEKESi kaudu suurendati riiklikku finantseerimist. Finantseerimist ei suurendatud mitte olemasolevate rahade arvelt, vaid juurdetulevate rahade arvelt. Kui me võtame näiteks HTMi tippkeskused, siis kui tahetakse raha juurde saada, siis peaks esitama lisaprogrammi, et milliste protsentidega millise firma näiteks teha saaks.

K. Kubo lisab, et see on täpselt nii ka mõeldud. Kui lugeda riiklikust arengukavast meetme kirjeldust, mis puudutab ka teaduse tippkeskuste programme, siis seal on täpselt see, et rahastatakse või võimendatakse tippkeskusi, millel on majanduslik olulisus. Mis tähendab seda, et kui tänaseks on välja arenenud 10 tippkeskust, siis finantsvõimendus struktuurfondide vahenditest peaks tulema just neile, kes tegelikult tõestavad ära, et neil on, nagu härra Saarma ütleb, jalad maas.

Praktilise poole pealt teeb proua Kubo omalt poolt ettepaneku selle programmiga edasimineku osas. Tunnustades, et tegemist on teaduspoliitiliselt olulise programmiga, siis HTM võiks astuda väga praktilisse ja töisesse suhtesse EASiga, et teha see programm nõ abikõlblikuks. Siiani pole HTMi ja EASi vahel ütegi nõ töist kontakti toimunud. See on probleem, mis täna rakendusliku ja bürokraatliku poole pealt on üles kerkinud ja on põhjuseks, miks seda programmi täna pole siin laua peal. Selle asjaga võiks siiski minna edasi programmi ja mitte viia seda sihtfinantseerimise alla tagasi.

J. Engelbrecht juhib tähelepanu sellele, et nende tippkeskuste praktilised tulemused on täiesti olulised. Piisab, kui vaadata paar aastat tagasi välja antud kogumikku "Excellence in Research" ja selle lühikokkuvõte on ka Eesti aastaraamatus, mida paari päeva pärast Riigikogus esitletakse. Järgmine niisugune ülevaade tuleb üsna pea, materjali kogumine juba käib. See on üks väga hea näide, et ka ilma selle toeta, mis tuleks otseselt ESTAGi või EASi poolt, on ikkagi väga korraliku tasemega teaduse poolt praktilisi tulemusi täiesti küllaga. Akadeemilisest teadusest tuleb see potentsiaal, mis hakkab realiseeruma, nii nagu siin oli juttu molekulaarbioloogiast või materjalitehnoloogiast või millestki muust.

M. Saarma lisab täpsustuseks, et tema eelnev kommentaar ei tähenda üldsegi seda, et Soome tippkeskustes ei oleks endiselt puhta teaduse esindajaid. Lõppkokkuvõttes on need rahad ikkagi endiselt nii pisikesed, et neid võib pidada selliseks rahaks, mis hoiavad paremaid inimesi Eestis kinni, sest muidu nad jooksevad ju minema.

T. Maimets ütleb puhta teaduse kommentaariks niipalju, et kui üritada näiteks akadeemik Jaan Einasto universumi kärgstruktuurile praktilisi rakendusi leida, siis läheb see väga keeruliseks. Ometigi on akadeemik Einasto kuulsus ja Eesti tuntus maailmas tänu temale väga suur, suurem mingitest kaubamärkidest või muudest asjadest.

Kommentaariks veel, et loomulikult on HTMi ja EASi vahelised kontaktid kogu selle programmi tegemisel hädavajalikud. Neid kontakte on olnud ka piisavalt.

K. Haller märgib, et HTMi poolt on Rein Vaikmäe pidanud EASiga terve rea läbirääkimisi ning EASi poolt on seisukoht olnud täiesti ühene – tippkeskuste programm on vastav Euroopa kvaliteedinõuetele, aga selle vormiline külg ei lange kokku selle algoritmiga, mida EAS praegu rahastamisskeemide osas kasutab. Need tuleb kokku viia ning läbirääkimisi on palju peetud, aga järelikult veel mitte piisavalt.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

4.1. Kinnitada heaks riiklikud teadusprogrammid “Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud” ja “Eesti keel ja rahvuslik mälu”.

4.2. Teha ettepaneku Haridus- ja teadusministeeriumile jätkata koostöös EASi ning Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumiga riikliku teadusprogrammi “Teadused tippkeskused” väljatöötamist.

5. T&A infrastruktuuri arendamise programmi põhimõtete heakskiitmine

M. Atonen märgib sissejuhatavalt, et täna pole eesmärgiks programmi kinnitamine. Täna on eesmärgiks pigem programmist rääkida ja MKM ootab kõigilt tagasisidet. MKM soovib, et TAN näeks ära, mis seisus asi on, mida on tehtud ja siis annaks sisendeid.

K. Kubo annab ülevaate sellest, milline on olnud programmi projekti tekkimise taust, millised on programmi koostamise töögrupi poolt väljapakutud põhimõtted, kuidas niisugune äärmiselt oluline TAI poliitika uus instrument võiks käivituda ja mis oleks selle ajakava.

Tausta osas niipalju, et käesoleva aasta algul moodustas valitsus komisjoni selleks, et töötada välja T&A infrastruktuuri kaasajastamise strateegilised alused, aga ka see, kuidas projekt reaalselt projektide valiku ja rahastamise mehhanismi läbi realiseeruks ning samuti defineerida võimalikud finantseerimisallikad. TANi liikmetele välja jagatud materjalides oli 2 tüüpi dokumente:

- ingliskeelne diskussioonipaber, mis tekkis ministeeriumide ja välisekspertide ajurünnaku tulemusena¹
- selle põhjal olid kokku pandud lähtepunktid, millega mindi konkreetse programmdokumendi kirjutamise juurde
- lühike memo komisjoni tegevuse kohta

Aluste dokumendis kirjeldatud peamine strateegiline valik oli tegelikult – kuidas probleemi lahendamisele lähendada, kuivõrd seda saab teha mitmeti. Pakuti välja 3 strateegilist lahendusvarianti. Asjatundjate komisjon pidas maikuus Eestile kõige optimaalsemaks varianti, kus eristatakse väikesed infrastruktuuri investeeringud ja suuremahulised infrastruktuuri investeeringud. Väiksemad investeeringud integreeritakse juba olemasolevatesse finantseerimismehhanismidesse (tippkeskused, arenduskeskused, teaduse finantseerimine, ESTAGi T&A grantid). Suuremahulised

¹ Oli mõeldud saatmiseks ingliskeelsetele TANi liikmetele. Soovi korral saavad seda TANi sekretariaadist ka teised TANi liikmed (Skr.).

projektid vajavad siiski rahvuslikult koordineeritud ja eraldi käivitatud programmi ja selle programmi väljatöötamisega edasi otsustatigi tegeleda.

Programm tekkis nii, et valitsuskomisjon lõi *ad hoc* töögrupi just suuremahuliste investeeringute programmi väljatöötamiseks. Töögruppi kuuluvad erinevate ministriumite esindajad, ülikoolide esindajad ja ka KBFI ja Biokeskuse esindajad. Töögrupi arvates on programm täna valmimise lõppfaasis, mis tähendab, et reedel on veel üks töögrupi koosolek, kus vaadatakse üle programmdokumendi hindamiskriteeriumite ja kaalude osa, et need oleksid kõigile üheselt mõistetavad.

Missuguste teemadega teadus- ja innovatsioonipoliitikas tegelema hakatakse? Ühelt poolt on erinevad Eesti teadus- ja arendussüsteemi, innovatsioonisüsteemi, aga ka konkreetseid teaduste evalvatsioone puudutavad raportid toonud üheselt välja, et infrastruktuur on Eestis probleem. See mõjutab juba täna ja hakkab tulevikus veel olulisemalt mõjutama seda, milline on meie teaduse kvaliteet, kui palju me suudame leida võimalusi oma noorte teadlaste realiseerimiseks ja kuivõrd atraktiivsed me oleme nii oma ettevõtetele, koostööpartneritele kui rahvusvahelises teadus- ja arenduskoostöös ning tehnoloogiamahukate välisinvesteeringute ligimeelitamises.

Eesti riigis on sisuliselt puudunud rahvuslikul tasandil koordineeritud süsteemne infrastruktuuripoliitika. Toetused on olnud projekti- ja hankepõhised, mis rahvusvahelist praktikat vaadates ei taga seda, et tekiks korralik terviklik süsteem ja et oleks välditud dubleerimised ja süsteemsed ebaefektiivsused. Asjatundlikul infrastruktuuripoliitikal võib tegelikult T&A ja innovatsioonisüsteemi kujundamisel olla suur jõud. Selle kaudu on võimalik ühelt poolt julgustada T&A pikemaajalist planeerimist nii riigi kui teadusasutuste tasemel, erinevaid koostöövorme stimuleerida ja vähendada fragmenteeritust ehk seda, mis tegelikkuses toimub, et meil on teadus väga killustunud erinevate väikeste üksuste, instituutide ja asutuste vahel.

Kuidas infrastruktuuri peaks toetama? Alguses peab olema innovatsiooni süsteemne lähenemine ning riigi teadus- ja arenduspoliitilised eesmärgid. Eesmärgiks ei ole niivõrd infrastruktuur (hoonete ehitamine, seadmete soetamine), vaid et selle läbi kasvaks T&A ning innovatsiooni võimekus. Investeeringute tulemuslikkust ja nende mõju ühiskonnale mõõdetakse sellega, kui läbi nende oleme võimelised tõstma oma T&A taset, rahvusvahelist atraktiivsust ja suurendama teadmiste ning tehnoloogia siiret Eestis, siis on see mõju saavutatud. Konkreetsete investeeringute tulemused peaksid olema:

- investeerimisotsused baseeruvad strateegilistel plaanidel;
- paranenud koostöö nii teadusasutuste sees, nende vahel kui ka rahvusvaheliste partneritega;
- Eesti süsteemis veel tegelikult mitteeksisteerivate ühiste või jagatud T&A infrastruktuuri tuumikkoosluste tekkimine.

Programmi valikud, mida võib nimetada ka programmi sisenditeks. Ühe sõnaga kokku võttes toetab programm tugevat teadus- ja arendustegevust, mis on riigile strateegiliselt oluline ja mis oma tegevust planeerib strateegilise plaani alusel. Selles lauses on kokku võetud kõik need valikud ja kitsendused. Taotluste hindamisel vaadatakse, kas taotlus on:

- seotud nõ akadeemilise kõrghariduse, teaduse ja innovatsiooni ühisosaga ehk tegelikult seda, kas ta baseerub innovatsioonisüsteemile lähenemisel;

- teaduslik tugevus ja strateegiline olulisus;
- interdistsiplinaarsus, kuivõrd ta seda omab ja kuivõrd palju seda juurde toob;
- koostöö erinevates vormides ja erinevatel tasemetel;
- ressursside koondumine ja süsteemi efektiivsuse kasv.

Programmi rakendamise esimene etapp on planeeritud aastateks 2004-2006. Programmis on seda nimetatud pilootfaasiks, mis on programmi rakendajatele ja programmi taotlejatele ehk sihtgrupile ühine proovikivi, kas selliste eesmärkide ja selliste kriteeriumitega ühelt poolt taotlejad suudavad projekte esitada ja EAS neid rakendada. Pilootprojekti kogumahuks on planeeritud 400 miljonit krooni nende aastate jooksul kokku, kus 300 milj. EEK tuleks struktuurfondide meetme 2.3. vahenditest ja kumbki ministeerium eraldab sellel perioodil 50 milj. EEK.

Teine etapp, siis juba struktuurfondide järgmiseks perioodiks kuni aastani 2013 planeeritakse selle põhjal, kuidas esimene etapp on läinud, mis on sealt saadud kogemused. Vastavalt sellele programmeeritakse ta sisse nii uude riiklikku arengukavasse, mis selleks perioodiks koostatakse, kui ka konkreetse meetmesse. Projekti või taotluse tasandil finantsmahtude piirangud on sellised, et suuremahulisuse all on siin mõeldud investeringuid, mis jäävad vahemikku 30-100 milj. EEK taotluse kohta, ühistaotluste puhul on ülemist piiri suurendatud 150 miljoni kroonini. Perioodil 2004-2006 toimub programmi raames üks konkurss, aastal 2004.

Programmi juhtimine on tegelikkuses neljatasandiline:

- 1) nii nagu T&A poliitika koordineerimine, nii ka T&A infrastruktuuri poliitika koordineerimine peaks jääma TANi pärusmaale;
- 2) konkreetse programmi järelevalve struktuurfondide mõttes jääb rakendusasutusele ehk Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumile;
- 3) programmi strateegiline juhtimine, sealhulgas projektide finantseerimisotsuste osas Majandus- ja kommunikatsiooniministrile ettepanekute tegemine jääb Programmi juhtkomitee hoolde (juhtkomitee moodustab Majandus- ja kommunikatsiooniminister Haridus- ja teadusministri ning TANi ettepanekul);
- 4) programmi igapäevane rakendamine (taotlejate koolitamine, taotluste vastuvõtt, konkursside korraldamine, hindamiste korraldamine) jääb EASi vastutusele.

Mis edasi? Kui töögrupp loeb programmi valminuks, siis saadetakse see ühe korra veel välisretsensiooni ja kooskõlastusringile erinevatele partneritele. Saabunud kommentaarid töötatakse läbi ja vajadusel viiakse programmi sisse. Teostatakse keeleline korrektuur ehk siis kõik see, mis eelneb sellele dokumendile enne, kui see läheb valitsusse. Seejärel läheb programmdokument valitsuskomisjoni ja seejärel valitsusele. Realistlik rakendamise ajakava on selline, et valitsusse jõuab programm jaanuari lõpul ja pärast seda Majandus- ja kommunikatsiooniminister annab programmi oma määrusega rakendamiseks Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele ja korraldab juhtkomitee loomise. Taotlejate mõttes esimene konkurss võiks alata märtsis-aprillis järgmisel aastal.

K. Kukk küsib, et mis selle 400 milj. EEK eest konkreetselt saab siis 3 aasta jooksul. Mis see infrastruktuur siis on iseenesest konkreetselt?

K. Kubo vastab, et infrastruktuuriks on hooned, ruumid, laboriseadmed, kõikvõimalik tehniline infrastruktuur, mis käib hoonetega kaasas, andmebaasid, IT lahendused.

J. Engelbrecht küsib täpsustavalt, et programm on mõeldud ikka 2 aasta jooksul? Sest kui 2004. aasta jooksul või 2005. aasta alguses võetakse vastu finantseerimisotsused, siis see 400 milj. EEK on jaotamisele ikka 2 aasta peale?

K. Kubo selgitab, et tegelikult on niimoodi, et raha kasutada võib sellel programmeerimisperioodil, mis kestab aastani 2006, tegelikult aastani 2008. Mis tähendab, et ta võib veel ehitada, osta ka kuni aastani 2008 seda infrastruktuuri. Lihtsalt need lepingud peavad olema sõlmitud vähemalt enne 31. detsembrit 2006.

T. Luman küsib üle, et selle programmi puhul siis seda muret pole, et raha poleks? Või on sellega samamoodi? Programm ise on hea, selles pole kahtlust. Aga kuidas on lood rahaga? Kas see konkreetne raha on selles konkreetnes arengutempos ja mahus olemas?

M. Atonen kinnitab, et praeguse seisu järgi selles osas probleeme ei tohiks olla.

K. Kubo märgib, et järgmise aasta osas nagu näha oli ja mille osas tegelikkuses töögrupp oli suhteliselt konsensuslik, et see on ülikoolidele nii strateegilise planeerimise osas kui tehnilises ettevalmistuses väga suur koormus. Kui räägitakse ehitamisest, renoveerimisest, siis see on kogu projekteerimise, hankedokumentatsiooni, kõikvõimalike asjade ettevalmistamisega seotud tegevus. Seal on lihtsalt teatud ajalised mahud, millest ei saa üle ega ümber. Järgmiseks aastaks on EASi eelarvel 5 milj. EEK, mis on mõeldud just esimese faasi, taotlus esimese faasi läbinud taotlejale toetuse andmiseks, et nad saaksid oma täistaotluse projekte kokku kirjutada.

Peaminister küsib, et kas antud programmis on riiklikud prioriteedid rahade jagamiseks sõnastatud?

K. Kubo märgib, et programmi on sisse kirjutatud, et lähtutakse Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegiast 2002-2006 *Teadmistepõhine Eesti* ning seal sätestatud võtmevaldkondadest.

Peaminister ütleb, et programmi toimkond peaks TANile esitama ülevaate järgmistest näitajatest:

- kuidas kujuneb Eesti SKP, millised valdkonnad annavad sellesse kõige suurema panuse; sama ka näiteks Soome ja Iirimaa ja võib olla veel mõne eduka riigi kohta
- milline T&A valdkond toetab SKP kujunemist kõige rohkem
- kuidas saab vastavat valdkonda/valdkondi mõjutada.

K. Kubo märgib, et valikute tegemine peaks toimuma taotluste faasis.

Peaminister kinnitab, et taotluste esitajad peavad juba ette teadma, millised valdkonnad on prioriteetsed, et nad teaksid, kas tasub teatud projektidega kandideerida või mitte.

J. Aaviksoo juhib tähelepanu, et tegelikult ei otsusta TAN selle programmi juures midagi, Majandus- ja kommunikatsiooniminister ka ei otsusta, Programmi juhtimiskomitee ka mitte. Tegelikud otsused langetab sisuliselt kõik EAS. Tegelikult peaks aga otsuseid langetama TAN. Kui vaadata programmi sisse kirjutatud kriteeriumeid, siis need kitsendavad võimalike projektide hulga nii ära, et suure tõenäosusega laekub vaid umbes 5 projekti. Kuna tegemist on ikkagi saja miljoni krooniste projektidega, mis on Eesti riigi seisukohalt väga mahukad ja olulised, siis võiks nende osas otsuseid langetada ka TAN ise.

Asjatundjate komisjoni ülesandeks oli seatud tervikliku lähenemise leidmine. Praegune programm on tegelikult aga suunatud vaid 10% teadustegevusest. Seetõttu ei ole meil mõtet tekitada endale illusiooni, et tegemist on tervikliku infrastruktuuriga.

K. Kubo märgib, et strateegiline valik oligi see, mis vajas eraldi projektiga lahendamist ning see strateegiline valik on ka tehtud. Üksikprojektide toomine TANi tasandile otsustamiseks oleks väga komplitseeritud.

Peaminister küsib, et kas TANi seisukohta on võtta teadmiseks nimetatud programmi seis.

T. Maimets teeb tehnilise ettepaneku lisaks sellele skeemile, mida majandus- ja kommunikatsiooniminister nende dokumentide edasiliikumiseks välja pakkus. Kuna tegemist on tegelikult valitsuskomisjoni ühe töögrupi tööga, siis võiks ka see valitsuskomisjon ühel hetkel selle töögrupi tööga tegeleda ning enne, kui see materjal TANi jõuab, siis peaks valitsuskomisjon sellega tegelema.

K. Kubo kinnitab, et see on planeeritud toimuma enne jõule.

M. Saarma täiendab härra Aaviksoo eelnevat sõnavõttu, et lõppkokkuvõttes on see raha siiski kaunis väike. Sellega saaks ehitada ühe korraliku moodsa instituudi, näiteks Biomedikumi. Kui me selle nüüd riputame nagu soola igale poole, siia natuke ja sinna natuke, siis pole sellel mitte mingit mõju. Kui me nüüd ei suuda kinni pidada nendest prioriteetidest, millest me oleme siin selle laua taga rääkinud, kui me valiksime ka ainult biomeditsiini, siis ka see on nii tohutult lai, aga meil on 3 tohutult laia valdkonda. See on ju täiesti piisav. Piisab ühest kohast, kus teha läbimurret. Naaberriigis on ainult niimoodi. Sealgi pole pooled asjad mitte oma peaga välja mõeldud, vaid on kusagilt näpatud või ostetud. Tegelikult on vaja vaid ühte või kahte asja.

M. Atonen märgib, et keegi ei tea ette, mis see üks täpselt on ja selleks seda projekti tehaksegi.

Peaminister ütleb, et härra Saarma märkus on õige ja sellega tulebki tegeleda. Küsimus on aga nüüd selles, et kui kitsaks riiklike huvidega minna. Kui leida üks ala ja tuua siia vastavad inimesed, siis on otsuse tegemine muidugi palju lihtsam.

TANi liikmete hulgas on arvamus, et kui antud programmi juhtimist hakatakse ümber tegelema, siis TANi pädevuse osas peaks arvestama, et suuremahuliste projektide kohta peaks informatsioon jõudma ka TANi. Kes selle lõpliku juriidilise otsuse teeb, on

administratiivne küsimus. Neljasaja miljoni krooni üle otsustamine on ikkagi väga oluline küsimus.

M. Atonen nõustub, et info andmise vastu pole kellelgi midagi.

T. Maimets juhib tähelepanu, et kui päevakorra kolmandas punktis tuli riiklike huvide probleem selgelt päevakorrale, siis siinkohal on riiklikud huvid selgelt defineeritud Riigikogu otsuses *Teadmistepõhine Eesti*, kus need kolm ala on Riigikogu poolt prioriteetsetena defineeritud.

A. Keevallik avaldab heameelt, et niisugune projekt siia laua peale üldse jõudnud on. Teiseks, kuulates praegust diskussiooni ja esinemist jääb mulje, et need vahendid ja need suundumused, millest rääkisid härra Aaviksoo ja härra Saarma, need mahuvad siia skeemi sisse, suuri ümbertegemisi vaja pole. Härra Keevallik avaldab tunnustust ka heale ettekandele.

T. Luman märgib, et programm ja administratiivne pool on selge, selle üle pole mõtet vaielda, sest need tulenevad nagunii suures osas euronõuetest. Teistpidi on õiged ka need mõtted, mida 2 akadeemilist kolleegi on siin öelnud, et kui see on tõesti 3-4 projekti, kui see ei ole 30-50 projekti, siis need on väga suured projektid. Eesti omapära on see, et ükskõik kuidas neid ei otsusta, siis need langevad üldrahvaliku kriitika alla nagunii. Selles mõttes pole TAN võib-olla paha piksevarras selle mõistliku otsuse kaitsmiseks, mis on pikalt läbi kaalutud ja läbi arutatud. TAN ei saa muidugi enne piksevarras olla, kui need inimesed siin ümber laua ka ikka sisuliselt arvavad, et see oli tark otsus.

R. Malmstein märgib, et kindlasti ei saa olla midagi selle vastu, et TAN midagi arvaks ja otsustaks. Härra Malmstein rõhutab aga seda, et kogu selle programmi üks oluline komponent või idee on selles, et panna tegijad ehk siis inimesed, kes seda teadust igapäevaselt teevad, strateegiliselt ja süsteemselt ise mõtlema, neid projekte ka pikalt ette valmistama. See on äärmiselt oluline komponent, mitte et otsustada, et üks projekt TTÜle ja üks Tartu Ülikoolile, see oleks väga lihtne käsitlus. Seda poolt ei tohi alahinnata. Kui lõpuks otsustamiseks läheb, siis võib siin muidugi TANil mingi roll olla. Protsessi käivitamine, et tekiks süsteemne lähenemine ja tõesti selekteeruksid välja need valdkonnad ja konkreetsete interdistsiplinaarsed keskused, mis tooksid lisandväärtust süsteemi eeldab, et see protsess käiks väga tõsiselt ka põllu peal, mitte et siin laua taga otsustatakse, et üks Tartusse ja üks Tallinnasse. See on asja teine pool, mida tuleb meeles pidada.

K. Kubo lisab, et protsessi läbipaistvus on tõepoolest väga oluline, see ongi see tegelikult, mis antud programmi olemus on – kuidas need projektid lauale pannakse, millele vastavalt neid hinnatakse ja kuidas tekib otsus. Hindamise aspekt on üks kõige olulisem, et kes hindavad ja millistele kriteeriumitele vastavalt hindavad. See, kas selle otsuse kinnitab pärast majandus- ja kommunikatsiooniminister, haridusminister või TAN, puhtalt struktuurfondide seadusest tulenevalt peab selle kinnitama majandus- ja kommunikatsiooniminister, kui me tahame sinna struktuurfondide vahendeid panna. See on täna kirjutatud sisse seadusesse, mis parlamendis vastu võeti.

Peaminister kinnitab, et mõlemad märkused on väga asjakohased. Jaanuaris tullakse selle programmi juurde tagasi, kui MKM tuleb sellele kinnitust taotlema.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

5. Võtta teadmiseks teadus- ja arendustegevuse infrastruktuuri programmi põhimõtted ning tulla järgmisel TANi koosolul selle küsimuse juurde tagasi.

6. Ülevaade riskikapitali projekti alustest

R. Malmstein märgib, et riskikapitali teemast on Eestis räägitud juba mitu aastat. Täna on see küsimus siin laua peal sellepärast, et ühest küljest on siiras soov suurendada TANi rolli kõikide nende protsesside juhtimisel, mis T&A ja innovatsiooni valdkonnas käivad. Mitte tuua siia ainult lõppprodukti kinnitamiseks, vaid tuua need TANi ka protsessi keskel sisulise arvamuse saamiseks.

Riskikapitali ettekandes pole eesmärgiks mitte tugineda tehnilistele asjadele, vaid põhimõtetele – miks üldse ja kuidas. Juttu tuleb taustast – miks selle teemaga üldse tegeletakse, kas sellega peaks üldse tegelema, kuidas seda käsitleda, kas huvi on ikkagi selleks olemas ning kui seda teha, siis kuidas teha. Rääkida võiks hetkeseisust ja pakkuda välja võimalikke lahendusi.

Ajaloost niipalju, et riskikapitali küsimus on laua peal olnud üsna pikka aega, vähemalt bürookraatlikus masinavärgis ja ideede tasandil. Siin on mitmed verstapostid. 1999. aasta sügisel alanud sihtasutuste reformi käigus selle teema üle esimest korda mõlgutati, aga erinevatel põhjustel ei läinud see väga kaugele, kuna nii otsustajate kui ka ametkondlikul tasandil (eelkõige Rahandusministeeriumi osas) leiti, et see idee on väga toores või ka leiti, et sellise küsimusega riik ei peaks tegelema. Ka tollel ajal oli aga mitmeid märke sellest, et see küsimus pole mõne ametkonna juhuidee, vaid et selle küsimusega tegeletakse ühiskonnas laiemalt.

Kasutades märksõna Tammemäe, Aaviksoo, Kalda ja Co (Nõlvak oli ilmselt ka) esitasid ühe huvitava ettekande, kus ettepanek oli Riikliku riskikapitali fondi loomise ideest, mis sai alguse sihtasutuste reformist, mis päästis need ideed valla. Samas see ettepanek eriti kaugele ei liikunud. Majandusministeerium tellis kunagi Tammemäelt ka täiendava raporti, et asja lähemalt uurida, aga ka see ei viinud kuhugi. Samas tekkis aga Majandusministeeriumis 2001. aasta sügisel selge arusaam – nimelt on olemas üks positsioonipaber, mille põhimõte oli see, et on vaja otsida valitsuse toetavat otsust selle küsimuse lahendamiseks ja pidada sellise programmi loomist hädavajalikuks. Selline otsus ka läbi raskuste peale mitmete ministrite vaheldumist lõpuks eelmise aasta kevadel sündis, mis andis konkreetse valitsuse volitused asjaga tegeleda.

Selle otsuse raames on üsna pikalt tööd tehtud. On üks väga põhjalik Alasdair Reidi raport, mis valmis täpselt aasta tagasi ning mis on väga hea ja ülevaatlik materjal sellest, mis reaalsed valikud Eestil selles kontekstis on. Sellel aastal on tekkinud ka mitmed paralleelsed ideed ja kokkuvõttes tundub, et mõte on läinud liikuma.

Esiteks on nüüdseks tekkinud selge ühiskondlik konsensus selles osas, et riskikapital on üks osa üldisest innovatsioonisüsteemi arendamisest ja sellega on vaja kui tervikuga tegeleda. Küll on olnud erinevaid initsiatiive vormi osas, kuidas seda täpselt realiseerida. Nüüd on küsimused selles, et kas on ka laiem huvi poliitiliste otsustajate osas ja ühiskonnas laiemalt, siis vastus on jah. Kuna on tekkinud erinevad raamdokumendid, mis seda teemat käsitlevad (Eesti Edu 2014; Reformierakonna üks ettepanek, mis tuli ka nõ ühiskondliku leppe protsessi raames jne), seega foon on loodud.

Tegelikult on 2 võimalust, kui vaadata asja tehniliselt:

- 1) MKMi ideoloogias on sündimas fondide fondi idee, aga seda tuleks teha TANi ja Eesti Edu 2014 kontekstis.
- 2) Tehniliselt konkureeriv ja paralleelne idee on luua Eesti SITRA (on kuulda juba ka sõna ESTRA).

Küsimus pole aga selles, et kas need on alternatiivid, vaid need on ühe olulise teema 2 erinevat väljendusvormi. Tegelikult tuleks asja otsustamiseks ja vastuolude vähendamiseks mõelda sellele, et kas ikka on vaja teha või ei ole vaja teha. Härra Malmstein leiab, et aeg on selliste otsuste tegemiseks valmis.

Ettepanek on seda küsimust edasi käsitleda, kuna see oli ka eelmises TANis juba märksõnana üleval ning MKM võiks indikeerida seda kui valitsuse järgmise aasta tööplaani ühte võimalikku punkti. Täna tuleks anda väga selge signaal, et me tahame seda programmi, mitte et see on üks teema, mida lõpmatuseni arutatakse. Selles osas tuleb jõuda otsusteni. Selleks võiks MKM siis, kui eksperthinnangud ja erinevad uurimistööd on lõpliku kaju saanud, tuua konkreetne otsustamine juba valitsuse tasandile. TAN ei saa juriidiliselt otsustada, kas valitsus teeb seda või mitte, ta saab vaid teha ettepaneku ja tungiva ettepaneku, et seda on vaja teha.

Teiseks, arvestades seda, et on erinevaid ideid, kuidas asja tehniliselt teha, siis on loodud ju ka tähtsate küsimuste arutamiseks Ministrite Komisjon, kus me räägime riigi konkurentsivõimest, ja ka TAN. Eelkõige Ministrite Komisjoni juhtimisel ja kõigi osapoolte kaasamisel võiks selle asja tehniliselt läbi töötada järgmise aasta I poolaasta jooksul ja II poolaastal see asi käivitada. See oleks väga selge sõnum, mille me võiksime täna siin välja öelda, et me tahame igal juhul riskikapitali teha, kuigi me ei ütle veel välja, kuidas täpselt seda teha.

Peaminister küsib, kas TANi liikmetele on laiali jaotatud ka Zernike raport?

M. Atonen märgib, et MKM on selles protsessis sees olnud ja on kõigiti nõus nende ettepanekutega. Nende väljatöötamisega ongi tegelikult koostööd tehtud.

V. Sepp möönab, et siin ongi mainitud SITRA Eesti varianti ning ettevõtjate poole pealt Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooniettevõtjate Liit (ITL) on kohtunud härra Malmsteini ja Strateegiliste Algatuste Keskusega ning jõudnud samale järeldusele, et jah, asi on vaja ära teha. Põhimõtteliselt üks järeldus on ka see, et kindlasti ei tasuks teha rohkem kui 1 riskikapitali fondi. Avaliku sektori ja ettevõtjate poolt tasuks jõuda sellisele lahendusele, mis töötab ja SITRA näide on meile väga lähedane, kuna ta on meile kultuuriliselt sarnane. Seal pole ka ainult riskikapital, vaid seal on väga oluline tähtsus innovatsiooniteadlikkuse tõstmisel ja tööel kõigi riigi kihtidega. Härra Sepp leiab, et on oluline, et asi käiks kiiresti, et ei tekiks

võistlusmomenti, vaid asi kanaliseeruks ühte ja ühitavasse protsessi. ITL on siin nõus igati kaasa lööma ja võtma juurde veel teisi ettevõtete esindajaid, et sellega jätkata ja vähemalt selles ajagraafikus jõuda mingi konkreetse teostatava lahenduseni.

A. Keevallik märgib, et meil on huvitav olukord, et riigis on 3 konkureerivat seltskonda, kes ühe ja sama asjaga tegelevad. Härra Keevallik toob välja, et SAKi paberis on rõhutatud Soome SITRA huvi Eesti poole oma *know-how*ga tulla ja väidetavalt koostööd teha SAKiga. Sellest tulenevalt on ettepanek teha see SAKi baasil. Teine ettepanek on siin täna kuuldu ning kolmandaks on Martinson ja ITL. Siin tuleb kindlasti mingeid valikuid teha ja väheoluline pole see, kuidas Soome pool ennast positioneerib. Igal juhul tuleks ühes, teises või kolmandas variandis Soome poole tugevust ära kasutada.

J. Aaviksoo usub, et täna on need erinevad initsiatiivid riskikapitali fondi loomiseks suhteliselt lähedased ja need inimesed kommunikeeruvad juba – SAK, ITL ja MKM. Härra Aaviksoo on seetõttu suhteliselt optimistlik, nii et need asjaosalised võiksid ikkagi koos töötada.

Teine asi lisaks sellele, kui otsustada, et võiks ikkagi riskikapitali teha ning Majandus- ja kommunikatsiooniminister on päris selgelt see, kes valitsuses selle eest vastutab, siis võiks teha veel ühe põhimõttelise otsuse või vähemalt kaaluda selle tegemist. Mitmel põhjusel oleks mõistlik algusest peale püüda seda teha tihedas koostöös Soome riigiga või konkreetsemalt SITRaga. Härra Aaviksoo usub, et see aitaks Eestil mitmest probleemist üle saada, millest väikese tähtsusega pole ka meie endi suutlikkus neid asju iseseisvalt kõiki välja mõelda.

M. Saarma teeb keelelise kommentaari, et Eesti üksust ei hakataks mingil juhul ESTRAKs kutsuma, sest SITRA tähendab *Suomen itsenäisyyden juhlarahasto*. Kui midagi niisugust tahetakse teha, siis peaks see olema Eesti Iseseisvuse Fond.

A. Keevallik märgib, et välja on pakutud ka varianti Eesti Arengurahastu.

M. Saarma märgib, et üldiselt peetakse enamikus tsiviliseeritud riikides SITRA tüüpi riikliku osalusega ehk parlamendi kontrolli all olevat riskikapitali fondi kummaliseks ja isegi anakronistlikuks. Enamikus maades on riskikapitalid rangelt erasektori kuuluvuses. Aga elu on näidanud, et väikefirmade algfaasi finantseerimist erafondidest ikkagi ei saa. Me tahame saada väiksed firmad liikvele ning seetõttu on meil vaja SITRA sarnast organisatsiooni ja seetõttu tasuks kindlasti teha koostööd SITRaga.

T. Luman juhib tähelepanu, et selle küsimuse läbitöötamisel ei tohiks kindlasti keskenduda sellele, kas see on SAK või mõni muu organisatsioon. Küsimuse läbitöötamisel peaks ikkagi keskenduma kahele asjale, mida tundub Eesti riigi käesolevas arengufaasis vaja olevat ja naaberriigi kogemuse järgi need lihtsalt on SITRA küljes:

- 1) Riskikapitali investatsioonifond – Lääneriikides on see natuke teistmoodi, kuna neil on selleks ühiskonnas rohkem raha.
- 2) Ühiskonnaliidrite ja otsustajate teatav süsteemiväline koolitamine, mis läheb innovatsiooniteadlikkuse tõstmise punkti alla. See küsimus on ka vaja kuidagi

ikka käima saada. Kõik tähtsad asjaosalised on isegi tunnistanud selle vajadust.

M. Atonen võtab kokku, et riskikapitali projekti koostamisel on vaja vaadata eelkõige suutlikkust ning selles suhtes võib mõne struktuuri osas kriitiline olla, kuna mõned võetud kohustused pole alati õigel ajal valmis saanud. Konkureerima pole muidugi mõtet hakata. Härra Atonen arvab, et eesti inimene on piisavalt liberaalne, et teda riigi osalus väga ei ehmata, kuna pigem on meile Soome kogemus parem näide kui see, mis Lääne-Euroopas on. Meil on erafondid ka olemas, aga nad ei investeerinud kahjuks nendesse projektidesse, kus kõik, kes praegu ümberringi käivad ja näevad, kuhu tuleks investeerida. Me näeme, et sinna raha ei panda. Riigi oma on selles mõttes kasulik, aga MKM lähtub muidugi ka sellest, et kuidas see asi nii teha, et see struktuur ise ei hakkaks liiga palju raha ära sööma, ülalpidamise ja muu mõttes. Kindlasti arvestatakse välja kõige ratsionaalsem tee, kellega koos teha või kuidas teha ja kuidas seda struktuuri üles ehitada. Siin kindlasti veel selgeid lahendusi ei ole.

J. Engelbrecht kinnitab, et loomulikult on riskikapitali vaja. Kui ettepanek on käivitada riskikapitali programm 2004. aasta II poolaastal, siis peaks 2005. aastal ka riigi poolt rahastus olema. Kas sellega on arvestatud?

J. Aaviksoo märgib, et on välja käidud idee seostada see samm Euroopa Liitu astumisega 1. mail, et tuleks nii sise- kui välispoliitilisest keskkonnast niisugune otsus. Ajavahemik on muidugi kohutavalt lühike, aga võib-olla tasuks selle peale tõsiselt mõelda.

T. Maimets küsib, millest fondikapital tekib ja milline suurusjärk see on?

R. Malmstein märgib, et hetkel pole veel mõtet spekuloida kapitali osas. Startimise võimalused on praegu sisse kirjutatud ka riiklikku arengukavasse, sealsamas struktuurifondide real. Juttu pole aga miljarditest kroonidest, vaid startimisel räägitakse ikkagi kümnetest miljonitest kroonidest, mida on ilmselt jooksvalt võimalik leida kas eelarve ümbertegemise või ka täiendava rahastamise tingimustes. Samas on ka selle fondi puhul stardiperiood suhteliselt pikk ning seetõttu räägime realselt ikkagi 2005. aasta eelarvest. Kevadel eelarveprotsessis on seda võimalik ka käsitleda. Riigi osalus ei saa kohe esimesel päeval olla sadades miljonites, kuna normaalne investor ei pane rahasid fondi seisma, vaid paneb neid sinna siis, kui vaja on. Need on tehnilised küsimused, aga neid on täiesti võimalik lahendada ilma väga keeruliste komplikatsioonideta.

Peaminister märgib, et kui täna TAN seda ideed toetab, siis peab valitsus mõtlema, kuidas seda rahastada. Kui vaadata tehnilist teostust, siis sinna alla kuulub kindlasti ka erasektori sisuline kaasamine. See on väga tähtis küsimus. Eestis on piisavalt häid projekte, kus erasektor on väga jõuliselt taha tulnud. Põhilise kasu sellest saab ju ikkagi erasektor. Kindlasti riik ei pääse mingitest summadest. Kui on tahe, siis peab avalikest vahenditest ka raha leidma.

M. Saarma juhib tähelepanu, et kui SITRA loodi, siis tuli küllalt märkimisväärne osa selle kapitalist täiesti tavaliste inimeste annetustest. Teine osa tuli Soome Panga ülejäägist.

R. Malmstein märgib, et punkt 6 päevakorras seostub punkt 7-ga ja seda ei ole siin isegi mõtet eraldi käsitleda. Härra Malmstein kohtus eelneval nädalal härra Viigi ja härra Aaviksooga ning Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumiga, kus on ka teatavad tegevused teadlikkuse tõstmise programmi raames käivitatud ja küsimus on selles, et ühisosa on täiesti olemas ja sellega tuleks suhteliselt ruttu edasi minna. See peegeldub ka esitatud otsuse projektis.

Ei maksaks mehaaniliselt ühte siduda, et riskikapital tehakse koos teadlikkusega, vaid teadlikkusega saaks võib-olla kiiremini liikuda kui riskikapitaliga, mis on oluliselt tehnilisem küsimus ja nõuab võib-olla suuremat kapitali. Teadlikkuse osas on järgmiseks aastaks eelarvest rahad sõna otseses mõttes planeeritud ja et neid rahasid saaks võimalikult ruttu kasutama hakata, siis pole mõtet oodata 1. maid või mõnda muud ümmargust kuupäeva, vaid lihtsalt võimalikult kiiresti tegutseda. See on kogu sõnum.

Peaminister võtab kokku, et põhimõtteliselt ollakse päri, et riskikapitali programmiga minnakse edasi eraldi. Otsuse projekt on siin 4 punkti, kus on ka ajakava. Härra Aaviksool oli ettepanek seostada ajakava kuidagi 1. maiga. Seda pole mõtet otsuseks fikseerida, aga selle võib võtta teadmiseks. Forsseerimine on kindlasti vajalik, ent kiirustada tohib alles siis, kui teame, et suund on õige.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

- 6.1. Pidada riskikapitali programmi käivitamist põhjendatuks.
- 6.2. Teha ettepanek Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumile esitada vastavasisuline ettepanek 2004. aasta jaanuari lõpuks VV-le kinnitamiseks.
- 6.3. Teha ettepanek riiklikult tähtsa küsimusena Ministrite komisjonile (riigi konkurentsivõime küsimustes) koostöös äriühingute esindajate ja sotsiaalsete partneritega töötada 2004. aasta I poolaasta jooksul välja konkreetne lahendus riskikapitali programmi käivitamiseks.
- 6.4. Teha ettepanek käivitada riiklik riskikapitali programm 2004. aasta II poolaastal.

7. Lühülevaade innovatsiooniteadlikkuse tõstmise projekti ideedest

R. Malmstein märgib 7. punkti otsuse projekti kohta, et kui on kokkulepe, et TAN tuleb jaanuaris kokku, siis võiks teadlikkuse tõstmise programmiga jaanuaris tulla konkreetsetel väljal. Härra Malmsteini arvates on siin erinevatel põhjustel natuke aega kaotatud, aga nüüd võiks ühise mütsi alt kiiremini toimetada.

Peaminister küsib, et kas see on reaalne, kuna asi näib olevat toppama jäänud?

J. Aaviksoo märgib, et tegelikult oli üks materjal, mida Linnar Viik põhiliselt ette valmistas ja mis oli esimene kontseptuaalne ettepanek. Nendes materjalides oli põhiskeem kirjas. Kui MKM ütleb jah, et selles suunas võiks edasi minna, siis 20. jaanuariks on võimalik see programm kokku panna.

R. Malmstein kinnitab, et see on tegelikult ministriga läbi arutatud ja see materjal on töösse võetud.

J. Engelbrecht küsib, et kas TANi liikmed võiksid ka neid materjale saada?

R. Malmstein kinnitab, et need materjalid võib tagantjärele muidugi saata. Eraldi lugedes need slaidid küll väga palju ei ütle, aga annavad ülevaate, kuidas mõte liigub.

J. Aaviksoo märgib, et nende slaidide põhjal on võimalik enne jõule TANi liikmetele infomaterjal laiali saata. See tuleb SAKi poolt. Edasiarendus on võimalik 20. jaanuar MKMis lauale panna.

R. Malmstein ütleb, et kokkulepe võiks olla ikkagi selline, et MKM juhib seda protsessi ja SAK annab sisendit. Seda võiks teha ühistööna.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

7. Teha ettepanek Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumile töötada 2004. aasta jaanuari lõpuks (TANi koosolekuks) koostöös Strateegiliste Algatuste Keskusega välja innovatsiooniteadlikkuse tõstmise programmi alused.

8. Ülevaade TANis seni tõstatunud teemadest

Peaminister märgib, et viimasena on ülevaade asjade seisust. Siin muud polegi öelda, et nende osas töö käib. Ainus mure on selles, et TANi liikmetele oli palve, et kuna praegu käib ka planeerimistegevus, siis tuua esile haridussüsteemi suuri probleeme. Selles osas pole eriti ideid laekunud. Haridussüsteemi reformimisest T&A seisukohalt oli eelmisel korral juttu. Ministrite komisjon hakkab peatselt arutama valitsuse olulisemaid probleeme, mis lähevad 2004. aasta plaani ning haridussüsteemi osas oodati ideid.

R. Malmstein annab lühiinformatsioonina teada, et ta kohtus võimaliku ühisistungi osas hiljuti oma kolleegiga Brüsselis. Soomes TANi analoog koosneb 17 liikmest, sellest 7 on ministrid, sealhulgas peaminister. Puhtalt praktiliselt on nende siiatulek raske, kui mitte võimatu. Kui tahetakse ühisistungit realselt teostada, siis tähendaks see Eesti seltskonna liikumist sinna. Teiseks tuleks väga tõsiselt mõelda, et mis oleks see teema, mis võiks mõlemaid pooli köita. Mõte võib olla väga hea, aga selle kallal tuleb sisuliselt tõsiselt töötada. Seetõttu palub härra Malmstein samuti jätkuvalt sisendit. Arvestada tuleb sellega, et tegemist oleks väga tõsise kooslusega ja see oleks omaette pretsedent, kui see tõesti toimuma saaks.

A. Keevallik küsib, et kas sellises olukorras ei peaks seda teemat päevakorrast maha võtma või vahetama?

T. Luman märgib, et Soome oludes pole 7 ministrit koos peaministriga muidugi transporditav seltskond. Soome riigi mõistes on see nagu pool Riiginõukogu ja seega peaks arutamiseks ikka väga hea teema olema. Võib-olla kannataks praegu mitte

teemat päris päevakorrast maha võtta, aga võtta see tuleviku teemaks, mida tasub arutada siis, kui me ise oleme ka vägevamaks arenenud.

K. Kubo ütleb, et seda teemat pole ikkagi mõtet päris päevakorrast maha võtta ning teeb ettepaneku, et kuna Eesti TAN on erinevates koosseisudes korduvalt tõstatanud küsimuse, et milleks see kogu ikka on ja mis ulatuses ta tegutsema peab, siis äkki oleks hea mõte kutsuda Soome TANi vedav ametnik rääkima selles, kuidas Soomes see asi töötab – mis on tema roll, kuidas seda ette valmistatakse, milline on selle liikmete osa. Sellega saaks anda sisendi TANi tööpõhimõtete korraldamisse.

Peaminister kinnitab, et see on hea mõte. Teemat võiks päevakorral hoida ning seda saab Soome kolleegidega igal tasemel arutada. See peab olema väga tugev sündmus ja kõva sõnum, ministrid ei tule ju niisama kokku.

T. Luman märgib samuti, et tuleks otsida ikka väga suur teema ja siis tasub kokku saada. Ametnike osas võiksid meie oma ametnikud esmalt kuulata olukorda. Soome riigikorraldus on natuke teistsugune ning nende TAN ja meie TAN oma tegevuselt päris ei vasta ka. Meie oleme ikka lapsekingades, samas kui nemad on töötanud aastakümneid.

M. Saarma toob näiteks, et Soome TAN on just võtnud vastu ühe strateegilise otsuse – müüa järgmise portsu riigifirmade aktsiaid ja kogu raha kanaliseerida T&Asse tõstes T&A protsenti SKPst 3,6%-lt 4,2%-le järgmise 5 aasta jooksul. See tähendab, et tõstetakse T&Asse minevat raha palju-palju rohkem, kui meie üldse kokku paneme T&Asse ja otsitakse, kuidas seda rakendada. Kas on üldse mingit tõsist diskussiooni olnud Soome poolega, et me moodustame Soome poolega nüüd ühise teadmiste ruumi, mida me koos teeme Euroopa Liidus? Kas see pole piisavalt tõsine asi, mida arutada?

Peaminister vastab, et kui rääkida Eesti-Soome koostööst, siis on olemas üks raport, mille põhjal on meie kabinet seda käsitlenud 2 korda ja Soome kabinet 1 kord. Ministrid käivad omavahel väga tihedalt läbi. See raport on üldine ja seal on väga palju erinevaid projekte, mitte üksnes teadmiste ruum. See on üks asi. Kindlasti võiks asi olla konkreetssem.

Eesti on praegu Läänemeremaade Nõukogu eesistuja. Sellesse kogusse kuulub 11 riiki ja see tippkohtumine toimub järgmise aasta juunis. Praegu on meie põhiline ülesanne kujundada Läänemeremaade koostöö tulevane visioon. Seda peaks erinevatel tasanditel defineerima. Praegu on poliitilisel tasandil ka Ameerika huvi viia seni paljuski julgeolekufookusega olnud 8+1 projekt üle teaduse ja majanduse fookuse peale. Teisisõnu on täna meie jaoks laua peal Läänemeremaade ruumi tulevikuvisioni küsimus. Gerhard Schröder on näiteks veendunud, et tegelikult kujuneb Euroopa Liit regioonide Euroopaks ning sellel regioonil on kõik potentsiaalsed edutegurid kõige kiiremaks regiooniks saada, arvestades:

- a. Saksa potentsiaali
- b. Põhja-Euroopa tehnoloogiakeskust
- c. kiiresti arenevaid majandusi Balti riikide ja Poola näol
- d. Loode-Venemaa

Küsimus on nüüd selles, milline poliitiline sisend asjale anda. See on tegelikult diskussioonikoht. Kui mõelda konkreetselt, kas Tehnikaülikool töötab koos Helsingi

Tehnikaülikooliga, siis see on täiesti elementaarne ja loodetavasti see käib nii. Küsimus on aga palju laiemal tasandil – näiteks on konkreetne idee, et Eesti ja Soome koolides võiks olla ühine ajaloo õpik – koostöö ei peaks olema üksnes merkantiilne.

T. Maimets märgib, et härra Saarma poolt tõstatud küsimus on väga oluline kasvõi selles kontekstis, et kui seal tõusevad teadusrahad kiiresti ja siin ei tõuse, siis hakkab toimuma liikumine kuhugi poole. Härra Maimets märgib, et tal on oma Soome kolleegiga jaanuaris ametlik kohtumine ning härra Maimets oleks tänulik kõikide ettepanekute eest TANi liikmetelt, et millist teemat võiks seal arutada.

J. Engelbrecht annab teada, et märtsikuus toimub Tallinnas Euroopa Teadusfondi Põhjala regiooni koosolek – Soome, Rootsi, Norra, Taani, Eesti – kuhu kutsutakse ka esindajad mujalt. Põhiküsimuseks on koostöö ja seal on täiesti konkreetsed ettepanekud. Teadusnõukogud on Põhjamaades juba algatanud teatud ühisprojektid, ühisarutelud ja ühise rahade suunamise.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

8. Tegeleda nimetatud teemadega edasi ning võtta nende arutamine järgnevate TANi istungite päevakvasse.

Peaminister annab teada, et järgmine TANi koosolek on 20. jaanuari paiku².

Juhan Parts
Peaminister

² Tänase seisuga on kokku lepitud, et **järgmine koosolek toimub 23. jaanuaril kell 10.00 Stenbocki majas** (Sokr.).